

5 שבת קודש

מלאכות כותב ומוחק

שבת
מכל הסוגים

OLAMI MENTORSHIP





הבזק של השראה

כאשר הנאצים נכנסו לעיר טלז שבליטא, הם הפכו עיר שהיתה מרכז יהודי תוסס - לגהינום. הם ריכזו את כל היהודים בגטו, חייהם הפכו לבלתי נסבלים כשזה כולל הרעבה, חטיפות ולבסוף בכ' בתמוז רצח שיטתי אכזרי של רבים מיהודי הגטו. עלמה צעירה כבת שש עשרה הצליחה בדרך לא דרך להימלט ליערות הסובבים את העיר.

במשך כשלוש שנים היא נדדה בין היערות והכפרים, תוך שהיא מסתירה באדיקות את זהותה. במהלך השנה השלישית לבריחתה, היא מצאה משפחה שהייתה מוכנה להחביא אותה, תוך סיכון אישי גדול. הם בנו בונקר קטן תת-קרקעי מתחת לקרשי הרצפה והניחו שטיח גדול על גבי הרצפה. ההסדר היה שבמשך שעות היום, כאשר הסיכון היה גדול יותר, היא תישאר בבונקר ובשעות הלילה המאוחרות, היא תוכל לצאת מהמחבוא, ותהיה לה הזדמנות למתוח מעט את גופה. כתמורה למסירותם, הנערה, שהייתה כבר תופרת מוכשרת, הציעה לתקן, לתפור ולרקום כל דבר שהיה דרוש למשפחה. הם נענו לעתים קרובות להצעתה והיא תפרה ותיקנה עבורם עד שעות הלילה המאוחרות.

המשפחה לא הייתה מודעת למסירותה ומחויבותה ליהדות ובמיוחד לשמירת שבת.



בכל פעם שהיא הבינה שיש עבודת תיקון או תפירה, היא הקפידה לעשות זאת בליל חמישי. לא פעם עבדה ברצף במשך כל הלילה כדי להבטיח שלא תצטרך לחלל את השבת.

בכל שבת, למרות היותה בחלל קטן וחשוך, היא ניסתה לזכור את שולחן השבת של משפחתה ואפילו שרה לעצמה בשקט משירי השבת כדי ליצור אווירת שבת.

ההסדר הזה עבד טוב עד בוקר שבת אחת כאשר שמעה שהשטיח מורם ובעלת הבית קוראת לה לצאת לעזרתה. היא טיפסה מהר מהבונקר ובעלת הבית אמרה לה שהיא צריכה לצאת בדחיפות העירה וזקוקה לתיקון המעיל שלה בדחיפות.

הדילמה הייתה ברורה - במשך כל שנות מנוסתה היא לא חללה את השבת ומאד לא רצתה לעשות זאת עכשיו. אך מאידך, חששה מאוד לגבי ההשלכות שעלולות להיגרם מסירוב לבקשת בעלת הבית.

היא ניסתה לומר שידיה כואבות ושהיא עייפה, אך בעלת הבית לא קיבלה את זה, כי היה זה תיקון קטן שלוקח רק מספר דקות. כשראתה שהיא לא מצליחה לדחות את בעלת הבית, היא נאלצה להסביר שאינה יכולה לבצע זאת מכיוון שהיא שומרת שבת ולמרות כל מה שעבר עליה - הצליחה תמיד לשמור שבת, והתחננה שיותר לה להמתין עם התיקון עד אחרי צאת השבת. בעלת הבית השיבה לה שהיא זקוקה למעיל מיד, והוסיפה בכעס שזה הדבר הכי קטן שהיא יכולה לגמול על החסד שהם עושים איתה

ועל הסיכון הרב שהם לוקחים על עצמם.

הנערה ענתה בהתנצלות ובנחרצות - אני פשוט לא יכולה לחלל שבת. בתגובה, זעמה של האשה רק גבר: " זו ההזדמנות האחרונה שלך!!! תקני את המעיל שלי כאן ועכשיו, או שתעזבי את הבית הזה מיד ולא תחזרי אליו לעולם!!!"

במשך כשלוש שנים היא נדדה בין היערות והכפרים, תוך שהיא מסתירה באדיקות את זהותה. במהלך השנה השלישית לבריחתה, היא מצאה משפחה שהייתה מוכנה להחביא אותה, תוך סיכון אישי גדול. הם בנו בונקר קטן תת-קרקעי מתחת לקרשי הרצפה והניחו שטיח גדול על גבי הרצפה. ההסדר היה שבמשך שעות היום, כאשר הסיכון היה גדול יותר, היא תישאר בבונקר ובשעות הלילה המאוחרות, היא תוכל לצאת מהמחבוא, ותהיה לה הזדמנות למתוח מעט את גופה. כתמורה למסירותם, הנערה, שהייתה כבר תופרת מוכשרת, הציעה לתקן, לתפור ולרקום כל דבר שהיה דרוש למשפחה. הם נענו לעתים קרובות להצעתה והיא תפרה ותיקנה עבורם עד שעות הלילה המאוחרות. המשפחה לא הייתה מודעת למסירותה ומחויבותה ליהדות ובמיוחד לשמירת שבת. בכל פעם שהיא הבינה שיש עבודת תיקון או תפירה, היא הקפידה לעשות זאת בליל חמישי. לא פעם עבדה ברצף במשך כל הלילה כדי להבטיח שלא תצטרך לחלל את השבת.



בכל שבת, למרות היותה בחלל קטן וחשוך, היא ניסתה לזכור את שולחן השבת של משפחתה ואפילו שרה לעצמה בשקט משירי השבת כדי ליצור אווירת שבת.

ההסדר הזה עבד טוב עד בוקר שבת אחת כאשר שמעה שהשטיח מורם ובעלת הבית קוראת לה לצאת לעזרתה. היא טיפסה מהר מהבונקר ובעלת הבית אמרה לה שהיא צריכה לצאת בדחיפות העירה וזקוקה לתיקון המעיל שלה בדחיפות.

הדילמה הייתה ברורה - במשך כל שנות מנוסתה היא לא חללה את השבת ומאד לא רצתה לעשות זאת עכשיו. אך מאידך, חששה מאוד לגבי ההשלכות שעלולות להיגרם מסירוב לבקשת בעלת הבית. היא ניסתה לומר שידיה כואבות ושהיא עייפה, אך בעלת הבית לא קיבלה את זה, כי היה זה תיקון קטן שלוקח רק מספר דקות. כשראתה שהיא לא מצליחה לדחות את בעלת הבית, היא נאלצה להסביר שאינה יכולה לבצע זאת מכיוון שהיא שומרת שבת ולמרות כל מה שעבר עליה - הצליחה תמיד לשמור שבת, והתחננה שיותר לה להמתין עם התיקון עד אחרי צאת השבת. בעלת הבית השיבה לה שהיא זקוקה למעיל מיד, והוסיפה בכעס שזה הדבר הכי קטן שהיא יכולה לגמול על החסד שהם עושים איתה ועל הסיכון הרב שהם לוקחים על עצמם.

הנערה ענתה בהתנצלות ובנחרצות - אני פשוט לא יכולה לחלל שבת. בתגובה, זעמה של האשה רק

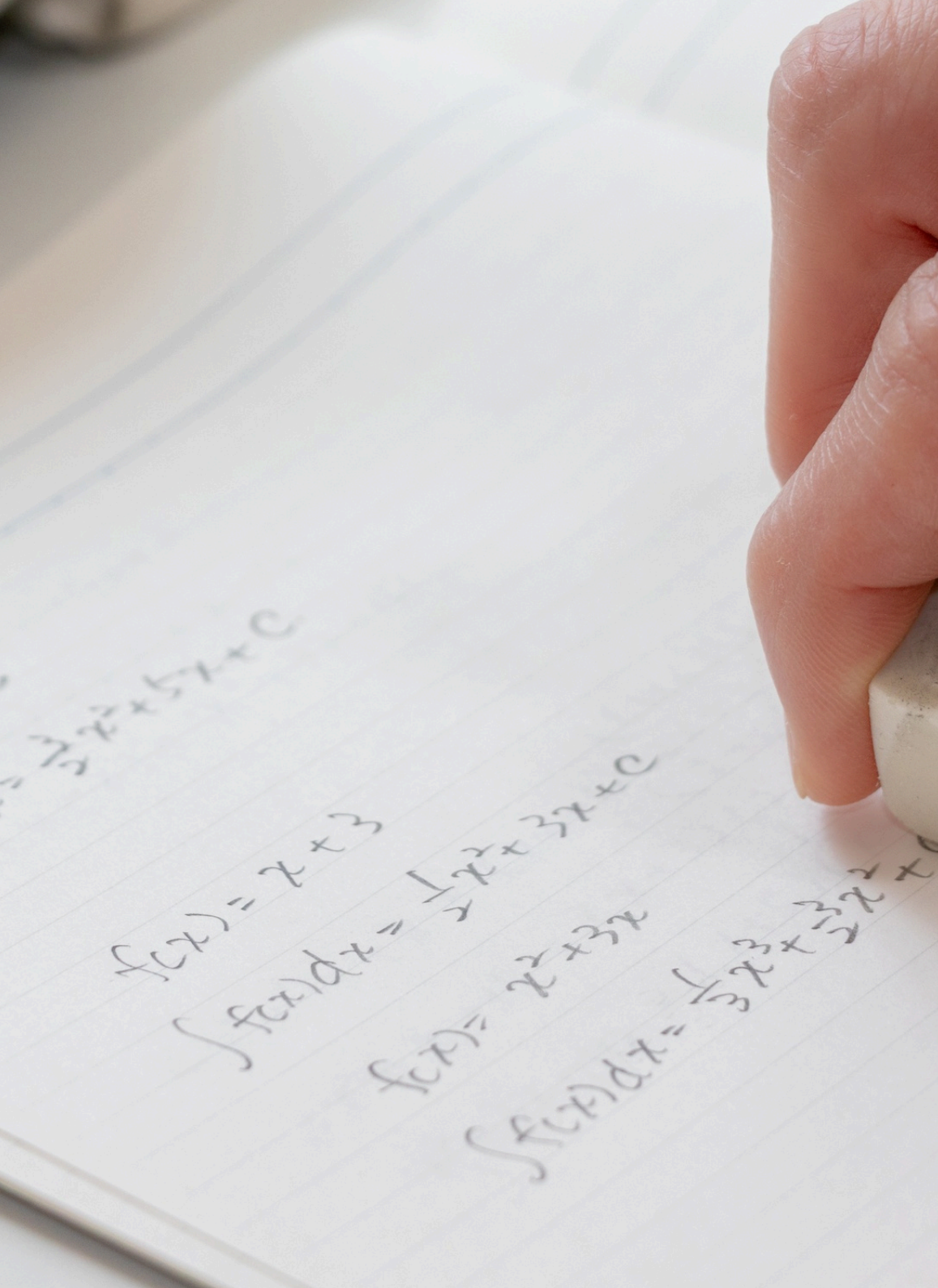


גבר: " זו ההזדמנות האחרונה שלך!!! תתקני את המעיל שלי כאן ועכשיו, או שתעזבי את הבית הזה מיד ולא תחזרי אליו לעולם!!!" בכח פנימי עצום ובלב שהחסיר פעימה - תוך ידיעה שהיא בסכנה חמורה - היא ברחה מיד מהבית עד לקצה העיר, שם מצאה מסתור בתוך ערימת חציר.

זמן קצר לאחר מכן, היא ראתה דמות מתקרבת וקוראת בשמה בבהילות, זו הייתה בעלת הבית שהעניקה לה מקלט. האשה סיפרה לה בנשימה עצורה, שמיד לאחר שברחה, דפקו בחזקה על הדלת קצינים נאצים שבאו לערוך חיפוש בבית, לאחר שמישהו הלשין שהם מספקים מקלט ליהודיה. הם הפכו את כל הבית אך לא מצאו דבר, האשה הפצירה בנערה לחזור, באמרה: "האלוקים שלך שומר עלייך בבירור וטעיתי שביקשתי ממך להפר את רצונו!" באופן ניסי, שרדה הנערה את המלחמה ואף נישאה, וזכתה לספר לצאצאיה את סיפורה של השבת ששמרה עליה והצילה אותה ממות.

כתיבה ומחיקה במשכן

כיצד קשורות מלאכות
"כותב" ו"מוחק" לבניית
המשכן?





המשכן היה מבנה נייד, אשר לעתים קרובות - עם התקדמות בני ישראל במסעם במדבר - הוא פורק, שונע והורכב מחדש.

המשכן היה מורכב מ-48 קורות מחוברות על ידי יתדות ואדנים. כדי להרכיב את הקורות הללו בסדר הנכון, הן סומנו בסימני זיהוי. למשל, קורה אחת סומנה 1-2, הבאה 2-3 וכן הלאה. יצירת סימני זיהוי אלו כרוכה בכתיבה, ועל כן נאסרה מלאכת "כותב" בשבת.

לעיתים הייתה נופלת טעות ובמקרים אלו היה צורך למחוק את הטעות, כדי לכתוב מחדש את המיספור הנכון. מלאכה זו נקראת "מוחק".



כותב / כתיבה כיצירה (מדאורייתא ומדרבנן)

נסו לחשוב – על עוד אפשרויות בהם יכול לחול איסור "כותב",
למרות שלא מדובר בכתיבת אותיות או מספרים?



הגדרת האיסור מהתורה:
כתיבה של לפחות שתי אותיות בכתב המתקיים על
דבר המתקיים לאורך זמן.

באיסור הכתיבה מהתורה נכללים גם:

• כתיבה בכל השפות

• כתב ברייל

• קצרנות

• קוד מורס או כתב צופן

• סמלים שיש להם משמעות

• ציור

• הטבעת טביעת אצבע, או הטבעת צורת כפות ידיים

או רגלים (למשל עבור מדרסים)

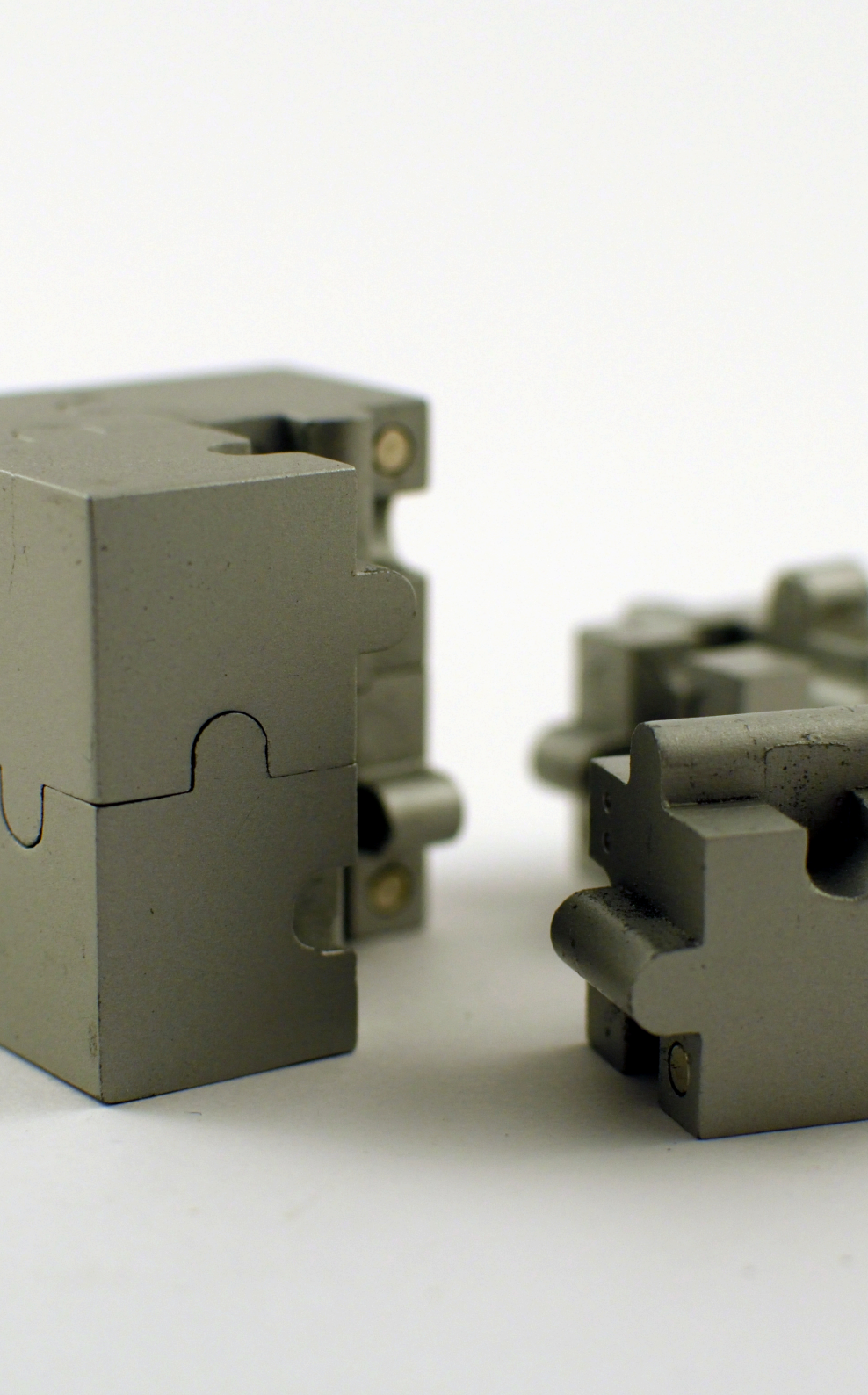
איסור זה אינו מוגבל לכתיבה בלבד, גם גזירת צורות

נחשבת ככותב.

מדרבנן – חכמים גדרו את מלאכת כותב גם במקרים אלו: כתיבת אות או מספר אחד וכן כל כתיבה שאינה מתקיימת, או בגלל שהחומר לא עמיד או על משטח שאינו מתקיים לאורך זמן.

למשל:

- כתיבה עם קצף (שנמס) על עוגה
- כתיבה על אדים שעל החלון
- שימוש ב"לוח מחיק" או בכל צעצוע אחר המאפשר כתיבת אותיות ציור בחול
- עשיית סימן (אפילו עם הציפורן) למטרה משמעותית
- כתיבה בצורה "שלא כדרכה" (בדרך שונה מהרגיל) כגון שימוש ביד שמאל (עבור ימני) או אחיזת העט בפה
- ציור בשלג או יצירת דמויות משלג



סוגייה מעניינת.

האם קירוב אותיות שכבר כתובות - למילה אחת, נחשב כ"כותב"?

מותר לקרב אותיות שכבר כתובות זו לזו, כדי ליצור מילה אחת, וזאת כאשר כל אות כתובה על דף או חלק נפרד. אין בפעולה זו משום איסור כותב, שכן אין זו צורת כתיבה רגילה וכן מכיוון שחיבור זה אינו קבוע ומתקיים לאורך זמן.

לעומת זאת אסור לחבר אותיות באופן שיש חיבור חזק.

לדוגמה: אסור לשחק במשחק שבו החלקים מתחברים חבור חזק במסגרת, וכן אסור להצמיד חלקי "פאזל" על ידי מגנט.

מותר בשבת	אסור בשבת
להצמיד (ללא הדבקה) שני חלקי דף קרוע של ספר.	פאזלים כיון שהחלקים מחברים ויוצרים תמונה
לפתוח ספר ספריה אפילו אם שם הספרייה מוטבע על שולי הספר	לחבר אותיות ללוח כתיבה מגנטי
לשחק במשחקי אותיות ומספרים כגון "רמי", שבו אריחי האותיות או המספרים מונחים זה לצד זה	חתימת מסמכים / טפסים
לפתח מנעול צירופים עם כמה חלקים מסתובבים המחייבים יצירת מילה כדי לפתח	הערה לחתימה: אם אדם מאושפז בשבת במצב שאינו סכנת חיים, אסור לו לחתום על טפסי קבלה. אם צוות בית החולים מסרב לקבל את המאושפז בלי חתימה, המאושפז יכול לחתום בצורה בלתי רגילה, כגון שימוש ביד שמאל



איסורי דרבנן נלווים לכתיבה.

אילו פעולות שאינן כרוכות בהכרח בכתיבה נאסרו
מחמת מלאכת כותב או מוחק?

ישנן השלכות מעשיות נוספות למלאכת הכתיבה - אלו פעולות מצויות בחיי היום יום, שאסורות מדרבנן משום שהן עלולות לגרום לכתיבה.

פעולות אלה כוללות:

- השאלה של פריטים לפרק זמן ארוך או החזרה של פריטים שנלוו לתקופה ארוכה.
- קניה ומכירה באופן רגיל.
- נתינת / קבלת מתנות.
- מדידה או שקילה.
- מתן פסקי דין.
- תשלום עבור שירות שבוצע בשבת.





מלאכת מוחק / מחיקה כיצירה

כיצד מוגדרת מלאכת "מוחק" מן התורה, ובאיזה
אופן הרחיבו חכמים את איסור המחיקה?



מלאכת מוחק כוללת כל
סוג של מחיקה לצורך
הכשרת המקום לכתיבה
מחדש.

מדרבנן, מחיקה אסורה
אפילו כשהיא אינה לצורך
כתיבה מחדש.

יישומים מעשיים למחיקה

1. מה ההבדל בין הפרדת אריחי משחק "רמי", לבין חיתוך עוגת יום הולדת עם כיתוב או ציור?
2. אילו פעולות יומיומיות פשוטות דורשות "זהירות יתרה" בשבת כדי להימנע מאיסור מוחק?

בעיקרון מוחק הוא הפעולה ההפוכה של כותב (כתיבה). אסור למחוק כל דבר שאסור לכתוב.

לכן, מכיוון שמותר לשחק בהרכבת מילים עם אריחי משחק "רמי" ואין כאן כתיבה, באותה המידה מותר גם לפרק ואין זו מחיקה.

פעולות שגרתיות שיש להיזהר או להימנע מהן בשבת בגלל איסור מחיקה:

- אסור לחתוך אותיות או ציורים הכתובים על עוגה כגון כיתוב על עוגת יום הולדת. אבל, בין האותיות - מותר לחתוך.
- כאשר פותחים עטיפת מזון, יש לנקוט זהירות יתירה כדי להימנע מקריעת אותיות או תמונות שעל האריזה.
- אסור לחתוך אותיות המוטבעות על פרי - בחיתוכי פירות למשל.
- אסור למחוק אותיות הכתובות על אדי החלון.
- אסור למחוק אותיות או תמונות הכתובות בדיו על העור.

הערה: קיימות עוד פעולות / דוגמאות הנכללות במלאכת כותב או מוחק

מוזמנים להציע רעיונות לדוגמאות נוספות ולדון עליהם.



נקודה למחשבה:

מהי תחושת עונג?

מתי ובעקבות מה חשתם אותה?

באיזה כח השתמשה הנערה כדי להימנע מחילול שבת?

דמיינו מקרה שקרה לכם שבגיננו יצאתם מאיזור הנוחות שלכם רק בגלל

דבקות בערך מסויים.

האם תוך עשיית המעשה חשת הנאה?

האם תוך עשיית המעשה חווית קושי?

מה התחושה שנשארת איתה בסוף?

מה אפשר להגיד על היחס בין הקושי והצער שעברת לעומת התחושה

הסופית איתה נשארת?

תודה רבה
ושבת שלום!



OLAMI MENTORSHIP